



RINDI
Nr 2 • 2022

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK



Årgång 42 • 2022 • Nr 2

Tidskriften ges ut av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion: Marita Westerlind, Grötlingbo Skoltomten 123, 623 38 Havdhem

Rindi erhåller du antingen genom att bli medlem i Gotlands Botaniska Förening (att bli medlem kostar 150 kr/år för den som bor i Sverige, 250 kr/år för den som bor i utlandet och inte betalar genom svenskt plusgiro) eller genom att prenumerera (samma pris som för medlemskap). Familjemedlem betalar 25 kr/år. Studerande betalar 75 kr/år.

Föreningens plusgiro är 68 36 66-2. Swish: 123 680 92 55.

Adressen är: Gotlands Botaniska Förening, c/o Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby. jorgen.petersson1945@gmail.com.

Hemsida: www.gotlandsflora.se

Vi finns också på Facebook i gruppen Gotlands Botaniska Förening.

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har som ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter samt genom att arrangera exkursioner och sammankomster.

Styrelse

Ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 070-655 82 05
V. ordf.	Agnita Ekman, Kinbergs plats 7, 621 57 Visby	tel 073-655 24 09
Sekr.	Gun Ingmansson, Vinkelgatan 2 b, 621 49 Visby	tel 0498-27 13 43
Kassör	Bo Svensson, Västerhejde Backskogsvägen 16, 621 99 Visby	tel 073-631 40 87
Övriga	Marie Jacobsson, Lärbro Kajlungs 3454, 624 53 Lärbro	tel 073-679 82 16
	Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-21 61 92
	Dennis Nyström, Linde Odvalds 419, 623 57 Hemse	tel 070-626 88 36
	Amanda Overmark, Fole Kisslings 517, 621 75 Visby	tel 076-902 01 77

Omslagsbild: Svinrot *Scorzonera humilis*, Lojsta prästänge, 4 juni 2022.

Foto: Marita Westerlind.

Tryck: Åtta45

Nyheter i Gotlands flora 2021

JÖRGEN PETERSSON

Under denna titel presenteras de växter som är nya för Gotland. Vidare anges nyfunna lokaler för öns sällsyntaste och mest hotade kärlväxter. Bland de senare behandlas främst de vilka är upptagna i rödlistan (SLU Artdatabanken 2020) under hotkategorierna Akut hotad (CR) och Starkt hotad (EN). Dessutom ges i vissa fall en historisk tillbakablick liksom en översikt av den behandlade artens status i senare tid.

För Gotland nya växtfynd samt lokaler för öns sällsynta och hotade arter kan inrapporteras till artikelförfattaren. Främst önskar vi få in uppgifter om de arter som har färre än tio aktuella lokaluppgifter sedan 1983 enligt *Gotlands flora* band 2 (Johansson, Petersson & Ingmansson 2016) samt alla växter inom ovan nämnda hotkategorier. För småarter inom släktena *Hieracium* och *Taraxacum* begränsar vi oss till fem fynd. För odlade växter funna som kvarstående eller på utkast, soptippar eller liknande drar vi också gränsen för publicering vid fem lokaler; påträffas dessa växter i mer naturlig miljö vidgas antalet fynd som publiceras. För fynd av nya arter för Gotland behöver vi få arttillhörigheten bekräftad genom att ett belägg insamlas (för eventuella fridlysta och rödlistade arter önskar vi i stället bra foton).

Alla arter vilka är medtagna i Artdatabankens *Rödlistade arter i Sverige 2020* (SLU Artdatabanken 2020) kan med fördel även rapporteras till Artportalen alternativt till Dennis Nyström eller Amanda Overmark Magnusson, som ansvarar för floraväxterarbetet på Gotland.

Ordningsföljden för arterna överensstämmer med *Gotlands flora* band 2 (Johansson, Petersson & Ingmansson 2016). I detta verk finns också sammanfattande fakta runt arter med tidigare fynd på Gotland. Namnskicket för arterna följer Dyntaxa. De vetenskapliga namnen är kursiverade. Med lokaler avses växtplatser med ett inbördes avstånd som överstiger 500 m. I lokalangivelserna är sockennamnen kursiverade. Belägg i herbarier betecknas som följer: Riksmuseets herbarium i Stockholm (S). Uppgifter från Artportalen – Rapportsystemet för kärlväxter betecknas med ARK. Geografiskt inexakt angivna rapporter i ARK beaktas inte.

***Gymnocarpium robertianum* – kalkbräken**

En ny växtplats hittades år 2021 knappt 500 m sydsydväst om Gyle före detta fiskeläge i *Boge* (Mikael Hedrén i mejl). Växtplatsen, som otypiskt nog låg i ren skogsmark, innehöll cirka 150 blad inom 20 m². Kalkbräken är i modern tid (sedan 1983) känd från fyra områden med sju lokaler: nordsidan av Lindeberget i *Linde*, Halsgårdeåns vattensystem i *Ardre*, vid sydöstra delen av samt på nordsidan av Östergarnsberget i

Östergarn samt från Muramaris i *Visby* till området vid Själsöbäcken i *Väskinde* (Johansson m.fl. 2016 s. 17). Kalkbräken är rödlistad som Nära hotad (NT) 2020.

***Aristolochia clematitis* – hålröt**

Artens andra kända växtplats på Gotland hittades med ett exemplar på en jordhög vid kalkugnen norr om Östergarnsberget i *Östergarn* år 2020, kvar 2021 (Mats Thulin i ARK; Thulin 2021). Tidigare är hålröt bara känd från Bergsgatan i *Visby*, förmodligen spridd dit genom odlat material från DBW:s botaniska trädgård, där den bevisligen samlades vid flera tillfällen under slutet av 1800-talet (Johansson m.fl. 2016 s. 33). Hålröt är rödlistad som Starkt hotad (EN) år 2020.

***Lilium candidum* – madonnalilja**

Denna odlade arts femte växtplats noterades år 2021 med fyra utkomna plantor på öppen gräsmark vid Hålvägen i Ljugarns samhälle, *Ardre* (Mats Thulin i ARK). För övriga växtplatser se Petersson (2021a).

***Dactylorhiza majalis* ssp. *baltica* – baltnycklar**

Bestånden på Visborgs slätt i *Visby* räknades år 2020 (Mikael Hedrén, Jörgen Petersson). 160 plantor markerades och koordinatsattes, varav flera längre mot nordost än någon tidigare hade antecknat. I detta område rapporterades ytterligare en planta 2020 (Peter Olofsson i ARK). År 2021 hittades ytterligare fem plantor 150 m norrut (Josef Anderberg i ARK samt Dennis Nyström och Mimmi Skog i ARK). Bestånden har varit kända i området sedan 1999 (Johansson m.fl. 2016 s. 65), men att orkidéerna på Visborgs slätt var baltnycklar framkom först under senare år. Orkidén baltnycklar är fridlyst och rödlistad som Stark hotad (EN) 2020.

Baltnycklar har som namnet antyder sin huvudsakliga utbredning på andra sidan Östersjön. I övriga Sverige har baltnycklar rapporterats från en barktipp vid Piteå, först 2004 (Stenberg 2010) och senast år 2017 med 50 plantor (ARK). Det största beståndet i Sverige växer alltså på Visborgs slätt och bedöms här ha inkommit på mer naturlig väg (orkidéer har lätta vindspridda frön).

Region Gotland har nu planer på att bygga bostäder på delar av växtplatsen, varför populationen här är hotad. Vattenledningar och liknande anläggningar planeras också, vilket kan minska antalet plantor. Gotlands Botaniska Förening anser att Region Gotland har ett särskilt ansvar för denna sällsynta orkidé i Sverige.

***Dactylorhiza majalis* ssp. *elatior* – gotlandsnycklar**

Under 2021 räknades bestånden (Mikael Hedrén i mejl) av denna för Gotland närmast exklusiva orkidé (fynd även på Ösel och Dagö i Estland). *Viklau*, Vikare Seigstädar 150 exemplar, *Gothem*, Åminne 60 exemplar, *Boge*, vid Gyle 60 exemplar, norr om Gyle sex exemplar och vid den tidigare rika växtplatsen söder om Bogeviden tre exemplar. Den senare växtplatsen är numera avspärrad och ohävdad, och de tre plan-

torna här växte utanför avspärrningarna. Gotlandsnycklar är fridlyst och rödlistad som Starkt hotad (EN) 2020.

***Platanthera bifolia* ssp. *bifolia* – ängsnattviol**

Ängsnattviol är en på Gotland sällsynt underart till nattviol, där skogsnattviol ssp. *latiflora* dominerar i markerna på ön. I fastlandsdelen av södra Sverige är förhållandet det omvända, och enligt *Smålands flora* (Edqvist & Karlsson 2007) anges att skogsnattviol inte är säkert anträffad i det landskapet. Åtminstone från Gästrikland och norrut dominerar åter skogsnattviol.

Ängsnattviol kännetecknas av ett tätblommigt ax med mer gulvita blommor (glost ax med vita–grönvita blommor hos skogsnattviol), vilka i den nedre delen av axen har en längd på sporren av 15–23 mm (25–41 mm hos skogsnattviol) samt en läpp som mäter endast 7–10 mm (hos skogsnattviol 12–14 mm). Blomningstiden för ängsnattviol anges dessutom ligga cirka två veckor senare än för skogsnattviol. Bilder på typiska exemplar för underarterna visas i *Gotlands orkidéer* (Ingmansson 2021a s. 193–195).

I Artportalen finns 39 rapporter om ängsnattviol från Gotland (170 fynd finns av skogsnattviol, de allra flesta av dessa rapporterade av gotländska botanister), men få fynd har bifogad bild eller angivna måtvärden. Flertalet av de personer som har rapporterat många fynd av ängsnattviol från Gotland har inga rapporter från ön som avser skogsnattviol. Eftersom samma personer också är boende på fastlandet i områden där ängsnattviol dominerar tycks påträffade nattviol slentrianmässigt ha angetts som ängsnattviol. Rapporter av ängsnattviol utan bild eller måtvärden på sporre och läpp kan därför inte beaktas i denna sammanställning.

En rapport föreligger från år 2021 då ängsnattviol hittades med tio plantor vid Nymans i *Fröjel* (Gun Ingmansson i ARK). Måtvärden som anges är för sporren 20–27 mm och för läppen 6–10 mm. Sporren verkar vara för lång på vissa exemplar, och dessa kan utgöra mellanformer mot de skogsnattviol som rapporteras i samma område. År 2019 rapporteras även två plantor från *Norrlanda*, med angivna måtvärden för sporren på 21–24 mm och för läppen på 10 mm. På en av bilderna med bifogad linjal vid sporren tycks längden dock ligga runt 25 mm.

Vi kan konstatera att ängsnattviol är fortsatt sällsynt på Gotland, och jag har med säkerhet sett denna underart enbart i Bredkvie änge i *Fide*, där den fanns kvar ännu år 2020. Vi ser därför gärna att rapporter på Artportalen av förmodade fynd av ängsnattviol åtföljs av både måtvärden och bilder.

***Crocasmia* × *crocasmiflora* – montbretia**

Denna odlade växts tredje växtplats på Gotland hittades år 2021 cirka 500 m söder om P-platsen för Visne ängar i *Alskog* (Jörgen Petersson). Fem plantor, varav tre blommande, växte på en större utkasthög tillsammans med andra trädgårdsväxter. Montbretia har tidigare setts år 1987 i en ruderatgrop norr om Medebys i *Ekeby* samt år 2012 på en lövtipp i södra delen av Terra Nova i *Visby* (Johansson m.fl. 2016 s. 82).



Montbretia *Crocosmia* ×*crocosmiflora*, söder om Visne ängar, *Alskog*. Foto Jörgen Petersson.



Rysk sabellilja *Gladiolus imbricatus*, Gyle, *Boge*. Foto Gun Ingmansson.

***Gladiolus imbricatus* – rysk sabellilja**

Två plantor blommade i en ängsliknande, strandnära gräsmark vid Gylviken i *Boge* år 2021 (Gun Ingmansson och Gunnel Jonsson, bestämt från foto av Bo Göran Johansson). Förmodligen var plantorna spridda från en tomt cirka 60 m mot nordväst, där arten enligt markägaren odlas. Första fyndet på Gotland gjordes för 100 år sedan, alltså år 1921, då denna art samlades i ett dike invid en trädgård i *Roma* (N. Johnsson i S bestämt av Torbjörn Tyler 2011; Johansson m.fl. 2016 s. 84).

***Allium rotundum* – rundlök**

Artens andra lokal på Gotland hittades år 2019 öster om kyrkan i *Hejnum* och där sydost om trevägskorsningen (Christian Berne). Fem plantor växte i en torräng inom Stora Kyrkebys 1:14, men nära den mot sydost liggande fastigheten Stora Kyrkebys 1:26.

Rundlök har dock inte setts här sedan upptäckten. Rundlök är tidigare känd från en rik lokal på en kalkbacke vid infarten till Katthamra gård i *Östergarn*. Här har arten setts från 1952 till år 2020 (Johansson m.fl. 2016 s. 87; flera rapportörer i ARK).

***Galanthus woronowii* – grön snödroppe**

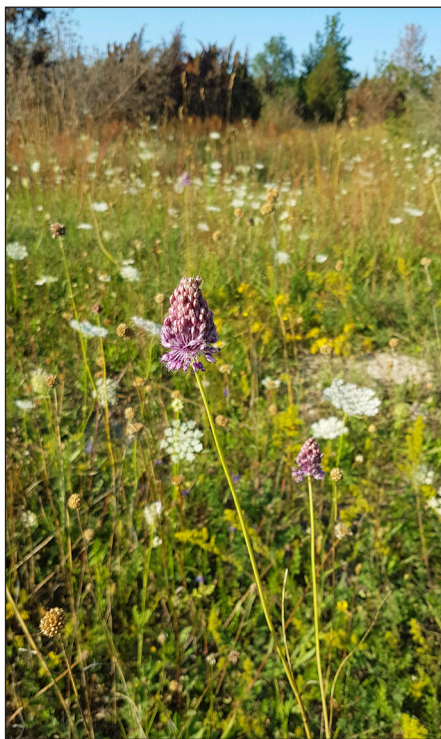
Två nya växtplatser hittades år 2021 på kyrkogårdarnas gräsmattor i *Öja* och *Grötlingbo* (Bengt Carlsson, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson i ARK samt Brita Svensson). De är fynd nummer tre och fyra på Gotland. Grön snödroppe är tidigare känd från *Visby*, dels på Östra begravningsplatsen, dels i Palissaderna (Johansson m.fl. 2016 s. 89).

***Narcissus ×incomparabilis* – stjärnnarciss**

Två nya fynd gjordes under år 2021. Denna odlade växt hittades dels som utkast med andra trädgårdsväxter vid Lilla Ringome 1:60 i *Alva* (Jörgen Petersson i ARK, bekräftat från foto av Bo Göran Johansson), dels i betad gräsmark utanför en sommarstugtomt vid Liste 1:5 i *Norrlanda* (Bengt Carlsson, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson i ARK). Det finns också två andra inte tidigare publicerade fynd i Artportalen, dels år 2012 från en körvägkant vid Ingvars 1:63 i *Träkumla* (nära Sion i *Västerhejde*; Bengt Westman), dels från Hajden i *Väskinde* år 2016 (Dennis Nyström). Fem lokaler är tidi-



Rundlök *Allium rotundum*, *Hejnum*.
Foto Christian Berne.



Rundlök *Allium rotundum*, i knopp, *Hejnum*.
Foto Christian Berne.



gare publicerade från Gotland (Johansson m.fl. 2016 s. 90): hällmark norr om kyrkan i *Ardre*, fyrträdgården på Stora Karlsö, *Eksta*, nära Kneippbyn i södra kanten av Södra Hällarna i *Visby*, på Hejnum hällar i *Hejnum* samt vid hamnen i *Kyllaj*, *Hellvi*. Av dessa nio växtplatser tycks endast årets i *Norrlanda* vara mer naturlig om än hävdad genom bete.

Stjärnnarciss *Narcissus* ×*incomparabilis*,
Lilla Ringome, *Alva*. Foto Jörgen Petersson.

***Hyacinthoides* ×*massartiana* – hybridklockhyacint**

Trettio exemplar växte år 2021 i en betad gräsmark utanför en sommarstugetomt vid Liste 1:5 i *Norrlanda* (rosa färgform; Bengt Carlsson, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson i ARK, bekräftat från foto av Bo Göran Johansson). Endast ett konfirmerat fynd finns sedan tidigare, då sju plantor växte i en grusgrop norr om Snippsnyte i *Havdhem* år 2011 (Johansson m.fl. 2016 s. 92, här anges även en del osäkra fynd).

***Hyacinthoides non-scripta* – engelsk klockhyacint**

En vitblommig planta hittades år 2021 i södra delen av Bjärges 1:41 i *Lye* (Veronica Budin i ARK, bekräftat från foto av Bo Göran Johansson). Arten är också rapporterad år 2020 (Dennis Nyström i ARK) vid Snidaregården i *Vibble*, *Västerhejde*, där ett flertal odlade arter setts på utkast genom åren. De är fynd nummer fyra och fem på Gotland, där de övriga tre växtplatserna har noterats i Sockerparken i *Björke* samt från Djuplunda och Norderbacka i *Visby* (Johansson m.fl. 2016 s. 92).

***Muscari latifolium* – bredbladig pärlhyacint**

Tolv plantor växte år 2021 öster om Parkgatan i *Hemse* (Dennis Nyström i ARK). Fyndet utgör det andra på Gotland, där det första gjordes så sent som år 2020 i *Visby* (Petersson 2021a).

***Bromus secalinus* – råglosta**

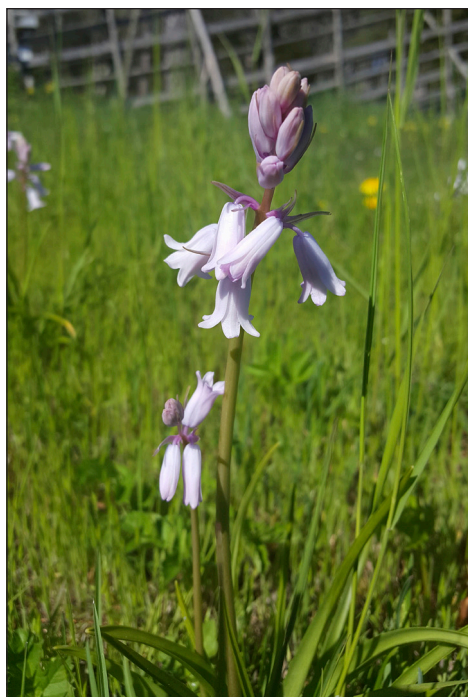
Detta alltmör sällsynta åkerogräs växte år 2021 i rätt rika bestånd vid en maskinhall och i skräpmark vid Sigsarve 1:22 i *Näs* (Bengt Carlsson, Gun Ingmansson, Jörgen Petersson, Brita Svensson). Växtplatsen förevisades senare under föreningens ogräsexkursion (Petersson 2021b). Förutom som odlad i allmogearkrar finns inga bekräftade uppgifter för arten på Gotland sedan år 2000, då den uppträdde spontant i en rågvetåker söder om Snevide i *Havdhem* (Wera Johansson; Johansson m.fl. 2016 s. 146).

En uppgift i Artportalen föreligger dock från en åkerteg vid Stymnes 1:6 i *Sproge* år 2015, men inga uppgifter finns om den här var spontan eller odlad i naturreservatet Bosarve lövskog.

Markerna vid Sigsarve odlas ekologiskt, och äldre typer av sädesslag och andra grödor, till exempel gotlandslinser, har samlats in från andra delar av Gotland. Brukaren Curt Niklasson berättade att vid utsådd av dessa fanns råglosta rikligt i åkrarna till en början, men har efter hand minskat i mängd. Som tur är tycks råglosta fortfarande trivas vid själva gården. Råglosta är rödlistad som Starkt hotad (EN) år 2020.

***Pulsatilla vulgaris* ssp. *vulgaris* – vanlig backsippa**

Hittades år 2021 med en planta i ett vägkantsdike nära bygdegården i *Västerhejde* (Gun Ingmansson efter tips från annan person). Denna på fastlandet tidigare ganska vanligt förekommande underart (nu minskande) har på Gotland endast noterats på två tidigare växtplatser. Vid Allstädar i *Lummelunda* växer ett bestånd, vilket förmodligen ursprungligen kommer från utplanterade exemplar på platsen. Åtminstone känd här från 1993 till 2001, vid den senare tidpunkten med 12 ruggar. Tidigast funnen vid en fritidstomt vid Tjälder i *Boge* (Rosvall 1986), där ”huvudformen inplanterats från fast-



Hybridklockhyacint *Hyacinthoides* × *massartiana*, Liste, Norrlanda. Foto Gun Ingmansson.



Råglosta *Bromus secalinus*, Sigsarve, Näs. Foto Jörgen Petersson.

landet. Den sprider sig nu även utanför tomten och bör hållas under uppsikt.” Härifrån rapporterad med 200 plantor år 2019, vilket förmodligen innefattade även plantorna på själva tomten. År 2021 räknades 59 plantor, varav flertalet med flera stänglar, som växte utanför tomtgränsen i söder, öster och norr (Gun Ingmannsson och Jörgen Petersson i ARK).

I Johansson m.fl. (2016 s. 197–198) anges felaktigt att primäruppgiften härrör från Åminne i *Gothem*. Det som avses är i stället den beskrivna växtplatsen ovan vid Tjälder i *Boge*. Vanlig backsippa är fridlyst och rödlistad som Sårbar (VU) år 2020. Huruvida detta även gäller de från odling spridda förekomsterna på Gotland är diskutabelt. Om nya växtplatser för vanlig backsippa hittas i närheten av den för Gotland endemiska underarten gotlandssippa *Pulsatilla vulgaris* ssp. *gotlandica* skulle dessa från odling spridda bestånd kunna äventyra vår endemiska underart genom inkorsning av genmaterial från vanlig backsippa. Sådana förekomster av vanlig backsippa bör därför elimineras för att inte riskera gotlandssippans unika genuppsättning.

***Galega officinalis* – getruta**

Ny art för Gotland. Två blommande plantor växte på en jordhög vid kalkugnen norr om Östergarnsberget i *Östergarn* år 2021 (Mats Thulin i ARK; Thulin 2021).



Blodklöver *Trifolium incarnatum*, Sigsarve, *Näs*. Foto Marita Westerlind.

***Trifolium incarnatum* – blodklöver**

En svårbedömd art som även medvetet finns insådd i åkrar, så till exempel enligt gårdsägaren vid Sigsarve i *Näs* år 2021. Andra gånger, främst i äldre tid, inkommen som fröförörening med gräsfrö. Under senare tid även utsådd, i vissa fall tillsammans med doftklöver *Trifolium resupinatum*, som fånggröda eller för att gynna bin och andra insekter. En fröfirma har sålunda följande reklam: ”Dekoratив gröngödsling sväxt som också lockar pollinerande insekter till din trädgård.”

Under senare år finns några nya fynd rapporterade på ön. År 2020 i en åkerkant vid Färgerigatan i *Hemse* (Dennis Nyström i ARK) samt från en gräsmark nära en trädgård vid Stora Home i *Stenkumla* (Peter Olofsson i ARK). År 2021 tillkommer fynd i en åker nära Grindtorpet i *Västerhejde* (Nygårds 1:140; Ulf Lidberg i ARK) samt i en åkerkant vid Skags 1:4 i *Östergarn* (Mats Thulin i ARK). Huruvida blodklöver fanns odlad i åkrarna framgår inte av rapporterna.

Tidigare finns endast två fynd (sedan 1983) från *Halla* 1983 (Johansson & Larsson 1996) samt från Änggårde i *Rone* år 2015 (Petersson 2016). Äldre belägg har samlats vid Mölnar i *Klinte* år 1887, Paviljongspan i *Visby* år 1877 samt från Halner i *Bro* år 1920. Även rapporterad från före detta Artillerikasernen nära Almedalen i *Visby* (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 237).

***Parietaria officinalis* – väggört**

Ny art för Gotland. Ett blommande exemplar växte intill en husvägg vid Kallbadhuset i *Visby* år 2021 (Ola Malm i ARK). Väggört har åtminstone tidigare odlats i Sverige som läkeväxt (urindrivande), men odlingen har minskat. Fynd finns i Artportalen från Skåne, Blekinge, Småland, Öland och Uppland (Artfakta, Artdatabanken). Väggört är rödlistad som Sårbar (VU) år 2020.

***Euphorbia saratoi* – mellanvargtörel**

En nyligen beskriven art (Reichert m.fl. 2018) i "vargtörelgruppen" som har förekomster på Gotland. I artikeln anges ett belägg taget vid Slite i *Othem* år 1888 (G.A. Karlsson i Wien). För särskiljande karaktärer jämfört med bredbladig vargtörel *Euphorbia esula* och smalbladig vargtörel *E. virgata* se tabell. För mellanvargtörel gäller oftast att bladen mitt på stjärken är avsmalnande dels mot stjärken, dels mot spetsen. Hos smalbladig vargtörel är bladet oftare avrundat mot stjärken. Klyvöppningarna (vita punkter) på ovensidan av stängelbladen är jämnt fördelade över bladytan hos mellanvargtörel och smalbladig vargtörel, medan de på de nedre stängelbladen hos



Väggört *Parietaria officinalis*, Kallbadhuset, *Visby*. Foto Ola Malm.

bredbladig vargtörel är spridda för att uppåt stängeln bli gradvis mer inskränkta till området vid mittnerven.

I Artportalen finns noteringar av mellanvargtörel med bifogade bilder (som tycks stämma) från området vid Sjövärnsgården söder om Hoburgen i *Sundre* år 2019 (Joakim Ekman och Hans Bister i ARK), Faludden i *Öja* år 2018 (Anders Helander i ARK samt Anders Carlberg och Håkan Persson i ARK) samt vid Katthamra gård i *Östergarn* år 2016 (Joakim Ekman, Dennis Nyström och Hans Bister i ARK). Rapporter från fyra andra växtplatser på ön saknar bifogade bilder. Bestånden längs vägen väster om Faluddens fyr (se stora bilden nedan) är kända sedan lång tid tillbaka. Mellanvargtörel bildar här utbredda bestånd utan tendens till tuvbildning och har samtidigt rätt långa utskott på nektarierna (se lilla bilden nedan).

Vi hoppas nu att Rindis läsare kan bidra med information runt andra bestånd inom ”vargtörelgruppen” på ön, vilket kan skingra okunskapen gällande vilka av arterna som är vanligast. Fotografera plantorna i helbild, där det framgår om de är tuvade eller inte, bladform på mittersta delen av stjälken samt närbilder på blomställningar och nektarier. Samla gärna belägg och sänd till etablerade universitetsherbarier för kontroll.



Mellanvargtörel *Euphorbia saratoi*, Faludden, *Öja*.
Foto Jörgen Petersson.

		Bredbladig vargtörel <i>Euphorbia esula</i>	Mellanvargtörel <i>Euphorbia saratoi</i>	Smalbladig vargtörel <i>Euphorbia virgata</i>
1	Växtsätt	Bildar bestånd genom rotskott		Tuvbildande
2	Bladens form (mitt på stängeln)	Omvänt lansettlika; bredast ovan mitten	Brett linjära till smalt lansettlika; bredast på mitten eller bladkanter mer eller mindre parallella	Lansettlika; bredast nedom mitten
3	Bladens konsistens, färg och riktning	Tunna, mjuka, friskt gröna, mer eller mindre vågrätt utstående	Mindre mjuka till något styva, vågrätt utstående till något uppåtriktade	Styva, mörkgröna, mer eller mindre snett uppåtriktade
4	Färg på unga skott	Påfallande bruna till purpurfärgade	Ljust vinröda eller grå- till gulgröna	
8	Nektarier, hörnuskott	Ofta korta	Tämligen långa, vid ändarna något klubbformigt förtjockade	
9	Svepeskalens (under nektarierna) insida	Med från botten uppåtlöpande hårlister	Kala, bara vid randen av mynningen med hår	

Tabell. Kännetecken användbara i fält för *Euphorbia esula*, *E. saratoi* och *E. virgata*.
Översatt (Bengt Carlsson, Jörgen Petersson) från Reichert m.fl. 2018 s. 28.

Ailanthus altissima – gudaträd

Hittades år 2021 med cirka 75 plantor längs 25 m av en trottoar och innanför staketet till före detta Irisdals handelsträdgård i Visby (numera depå för Botaniska trädgården; Dennis Nyström i ARK). De odlade träd som tidigare fanns i området har kapats, men uppenbarligen skjuter rotsystemen från dessa ännu nya skott! Tidigare sedd år 2015 på hållmarken nordväst om Bingers kvarn i Visby (Petersson 2016).

Gudaträd är en invasiv art som skall tas bort (eller ringbarkas) både från odling och om den ses i naturen (Invasiv enligt EU-förordning 1143/2014; gudaträd och andra invasiva arter kan rapporteras genom IAS, invasivaarter.nu). Sju andra rapporter av gudaträd, alla från Visby, finns noterade genom nämnda rapportsida, vilka alla förmodligen gäller planterade träd.

På Artdatabankens artfaktasida för arten anges följande: ”Kan bilda täta, snabbväxande bestånd som tränger ut andra arter. Mycket svår att bli av med, då den har en enorm förmåga att skjuta nya skott från avkapade stubbar eller efter brand, och

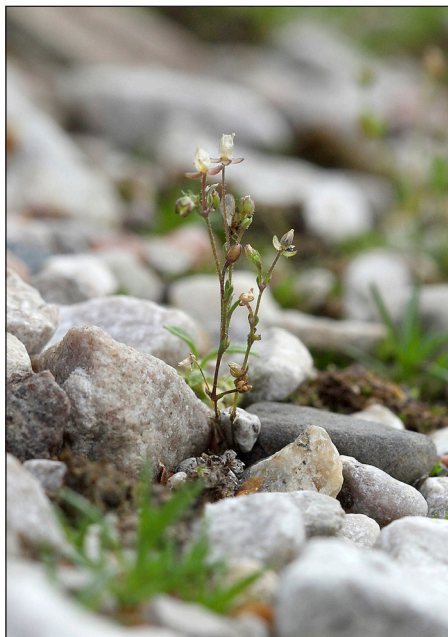
kan närmast beskrivas som trädens motsvarighet till parkslide. Har på samma sätt som parkslide omfattande och djupgående rotsystem som kan förstöra husgrunder och rörledningar. Till skillnad från parkslide har gudaträd förmågan att även etablera sig från talrika frön.” Gudaträd härstammar från södra Kina och har odlats i Sverige sedan 1837.

***Althaea officinalis* – läkemalva**

Artens andra kända växtplats på Gotland hittades med ett exemplar på en jordhög vid kalkugnen norr om Östergarnsberget i *Östergarn* år 2020, kvar 2021 (Mats Thulin i ARK; Thulin 2021). Tidigare är läkemalva bara känd år 1986 från Norderport i *Visby*, dit den förmodligen spridit sig från någon närbelägen trädgård (Johansson m.fl. 2016 s. 360).

***Sagina apetala (micropetala)* – hårnarv**

Ny art för Gotland. Cirka 1 000 plantor noterades år 2021 vid parkeringen för badplatsen nordost om Hörte fiskeläge i *Burs* (Mats Thulin i ARK; Thulin 2022). Hårnarv är en art på frammarsch i södra Sverige med fynd särskilt i Skåne, men också i Halland, på Öland och nu på Gotland. I artikeln argumenterar Thulin för att hårnarv *Sagina micropetala* och den nära släktingen fältnarv *S. apetala* (de vetenskapliga namnen här enligt Dyntaxa) bör sammanföras till en enda art likt uppfattningen i södra Europa och då med det svenska namnet hårnarv och det vetenskapliga namnet *Sagina apetala*.



Hårnarv *Sagina apetala (micropetala)*, Hörte, *Burs*. Foto Jörgen Petersson.

Växten var kvar på platsen även år 2022, vilket framgår av ett mejl från Mats Thulin: ”Vill bara nämna att jag besökte parkeringsplatsen i Hörte några gånger under året för att se hur det gick för hårnarven. I februari fanns det mängder med groddplantor, tiotusentals antagligen. Sedan i början på maj körde man med vägskrapa över hela området som därefter dränktes in med dammbindningsolja. Det blev inte mycket kvar av narven efter det, men en del plantor, säkert hundratal i alla fall, fanns kvar kring de stora stenar som ligger utlagda som mittsträng i parkeringen. Det blev också både blomning och fruktsättning under sommaren, så det kan nog bli mer av den igen ett annat år.”

***Vaccaria hispanica* – åkernejlika**

Bedömd som spontant inkommen till en rabatt vid Ödehoburga på *Fårö* år 2019 (Birgitta Wester), där fågelmatning hade förekommit (Björn Wester). Plantor fanns kvar i rabatten år 2021 (Göran Frisk i ARK). Tidigare finns två fynd i modern tid (sedan 1983), båda från *Visby* under 1980-talet vid Yttre Furulund respektive Rävhamnen (Johansson m.fl. 2016 s. 436). Ett äldre fynd noterades i en åker med foder-vicker vid Rosenbys i *Eskelhem* åren 1925–26 (Fries 1934) och två andra från området runt hamnen i *Visby* år 1912 (Fries 1914).



Åkernejlika *Vaccaria hispanica*, Ödehoburga, *Fårö*. Foto Göran Frisk.

***Phytolacca acinosa* – kermesbär**

Ett stort bestånd av denna odlade art växte år 2021 på ett utkastområde vid Stora Sig-lajvs 1:7 i *Näs* (Jörgen Petersson). Lokal fem på Gotland, där kermesbär tidigare har



Kermesbär *Phytolacca acinosa*, Sig-lajvs, *Näs*. Foto Jörgen Petersson.

rapporterats från Ljugarn i *Ardre*, Stenstugu i *Hejde*, på flera platser i Visby innerstad samt från soptippen i *Rute* (Johansson m.fl. 2016 s. 448).

***Digitalis lanata* – grekisk fingerborgsblomma**

Ny art för Gotland. En blommande planta växte på en jordhög vid kalkugnen norr om Östergarnsberget i *Östergarn* år 2021 (Mats Thulin i ARK; Thulin 2021).

***Digitalis purpurea* – fingerborgsblomma**

Rapporterad år 2015 från ruderatområdet i Stadshagen vid Bäckens i *Endre* (Dennis Nyström i ARK) samt år 2021 från en jordhög vid kalkugnen norr om Östergarnsberget i *Östergarn* (Thulin 2021). Tidigare finns fingerborgsblomma noterad på sex lokaler (sedan 1983): på utkast vid Ljugarn i *Ardre*, i en vägkant nära skolan i *Eskelhem*, fröspridd alternativt kvarstående vid de före detta koloniträdgårdarna vid Talludden i *Visby*, i en skogskant norr om Högbro i *Roma* samt norr om Hamnudden och vid Fyrbyn på Gotska Sandön, *Fårö* (Johansson m.fl. 2016 s. 498). Förekomsterna på Gotska Sandön måste anses vara väletablerade, eftersom de första gången angavs år 1977 (Lindgren 1977) och rapporterades från samma lokaler åtminstone så sent som år 2011 respektive år 2019 (ARK).

***Lamium galeobdolon* ssp. *argentatum* – praktgulplister**

Denna odlade underart av gulplister hittades år 2021 vid Tremänningsvägens ände i Gnisvärd, *Tofta* (Hans Rydberg i ARK). Fyndet är växtens sjätte lokal på Gotland. De övriga från *Hamra*, *Klinte*, *Eskelhem* och *Roma* redovisas i Johansson m.fl. (2016 s. 522) samt från *Västerhejde* 2016 i Petersson (2017). Praktgulplister fanns kvar i *Västerhejde* år 2020 (Dennis Nyström i ARK).

***Nepeta cataria* – kattmynta**

Spridd över cirka 10 m² i en plöjd men osådd åkerkant nära en sommarstuga vid Alstäde 1:15 i *Fröjel* (Gun Ingman i ARK). Ursprungligen togs frö från en lokal på *Fårö*, numera utgången, vilka planterades i en rabatt vid sommarstugan under 1990-talet. Kattmyntan har sedan spridit sig på egen hand till åkern. Lokalen på *Fårö*, där Bengt Larsson samlade frön, låg vid en husruin vid Giftskog. Fram till 2019 var detta den enda publicerade lokalen på Gotland i modern tid (sedan 1983; Johansson m.fl. 2016 s. 531). År 2019 hittades arten på en jordhög i *Östergarn* (Thulin 2019, Petersson 2020). I äldre tid är kattmynta känd från 16 socknar från 1806 till 1954 (Johansson m.fl. 2016 s. 531). Kattmynta är fridlyst och rödlistad som Starkt hotad (EN) år 2020.

***Campanula rotundifolia* ssp. *fennica* – alvarblåkllocka**

Ny forskning har presenterats (Piirainen & Nurmi 2018) runt liten blåkllocka, som visade att det på Gotland finns två olika underarter, nämligen den tidigare kända backblåkllocka ssp. *rotundifolia* (tetraploid, det vill säga med fyra kromosomuppsättningar) samt den i artikeln nybeskrivna alvarblåkllocka ssp. *fennica* (diploid det vill säga med

två kromosomuppsättningar). Alvarblåklocka är mindre, spensligare, mindre grenad och med mindre blommor och kapslar (se Ingmansson 2021b för mätvärden och fler skillnader).

Författarna ovan anger på en prickkarta att alvarblåklocka i Sverige finns både på Öland och Gotland. Mora Aronsson förhörde sig med författarna om underlaget från Gotland, varvid följande lokaler erhöles: *Sundre*, på alvarmark vid Hoburgen och vid kyrkan; *Östergarn*, östra klinten av Grogarnsberget samt alvarmark vid Herrvik (Jaakko Nurmi i Åbo); *Hellvi*, på stranden vid Smöjen.

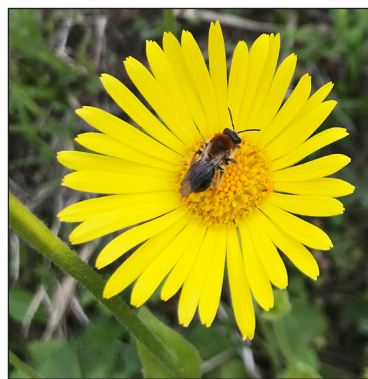
Ingmansson (2021b) visar på bild en blåklocka med en blomkrona vars mätvärden helt faller inom variationen för alvarblåklocka. Fotot togs på de nordöstra delarna av Asunden i *Othem* år 2021 (Gun Ingmansson). Gun meddelar också att samma typ har noterats under hösten 2021 vid Sysneudd i *Gammelgarn*. Förmodligen samma underart visas på bifogade foto från Stora Hästnäs i *Visby* år 2012 (Jörgen Petersson). Ta alltså med er något mätinstrument och Guns artikel från Rindi nr 2 år 2021, där mätvärden finns uppställda, och undersök plantor av liten blåklocka. Ni hittar säkert nya växtplatser för denna nybeskrivna gotländska växt. Ta bilder och rapportera i Artportalen med uppmätta värden.



Alvarblåklocka *Campanula rotundifolia* ssp. *fennica*, Stora Hästnäs, *Visby*.
Foto Jörgen Petersson.

***Doronicum pardalianches* – klostergemsrot**

Denna odlade art växte i ett bestånd med cirka 60 stänglar i naturmark mitt i en kraft-



Klostergemsrot *Doronicum pardalianches*, Frändarve, *Stenkumla*. Foto Sofia Lund.

ledningsgata vid Frändarve 1:2 i *Stenkumla* (Sofia Lund i ARK; bekräftat från foto av Bo Göran Johansson). I detta fall var växten troligen spridd från en närbelägen tomt. Detta är fynd nummer två på Gotland, där det första gjordes i Nordergravar i *Visby* före 1998 (Johansson 1998).

***Symphytotrichum ericioides* – ljungaster**

Ny art för Gotland. En blommande planta växte på en jordhög vid kalkugnen norr om Östergårnsberget i *Östergarn* år 2021 (Mats Thulin i ARK; Thulin 2021).

***Taraxacum bracteatum* – tåtmaskros**

Två plantor hittades år 2021 västsydväst om östra fornborgen inom Lindebergets naturreservat i *Linde* (Hans Rydberg i ARK). År 2018 hittades en maskros i Mangsarveänget i *Ekeby* vilken senare från foto bestämdes till denna art (Gun Ingmansson och Dennis Nyström i ARK bestämt från foto av Håkan Witzell). Småarten ingår i sektionen kärrmaskrosor *Taraxacum* sect. *Celtica* med ytterligare tre modernare fynd (sedan 1983) i *Sundre*, *Eksta* och *Endre*. Ett äldre belägg är taget nära Prästänget i *Linde* 1946 (G. Haglund i S). I övrigt samlad i äldre tid i åtta socknar från *Eksta* till *Fårö* (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 640).

***Taraxacum gelertii* – Gelerts maskros**

Funnen år 2021 dels med två plantor i Prästänget i *Lojsta* (Dennis Nyström i ARK), dels noterad vid Bäckes änge i *Endre* (Hans Rydberg och Dennis Nyström i ARK). Småarten ingår i sektionen kärrmaskrosor *Taraxacum* sect. *Celtica* med endast ett tidigare fynd på Gotland gjort 2009 i Mangsarveänget i *Ekeby* (Hans Rydberg och Bo Göran Johansson; Hans Rydberg i S bestämt av Hans Rydberg; Johansson m.fl. 2016 s. 641).

***Taraxacum disseminatum* – parkmaskros**

Noterad i Järnvägsparken i *Visby* år 2021 (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen sandmaskrosor *Taraxacum* sect. *Erythrosperma*. Parkmaskros har tidigare noterats år 2008 på Sankt Hansgatan i Visby innerstad samt vid kyrkan i *Sanda* år 2012 (Johansson m.fl. 2016 s. 642–643).

***Taraxacum macranthoides* – gullmaskros**

Funnen 2021 i Kyrkänget i *Mästerby* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum* med modernare fynd (sedan 1983) vid Ljugarn i *Ardre* 1999, *Ekeby* i *Eskelhem* 1991 och Strandakersvik på *Fårö* 2005. Äldre fynd saknas (Johansson m.fl. 2016 s. 670).

***Taraxacum maculatum* – bläckmaskros**

Noterades under 2021 dels från Prästänget i *Lojsta* (Dennis Nyström i ARK) dels

från Koggvägen i Gnisvärd, *Tofta* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Växtplatsen i Lojsta ansluter till en tidigare angiven i ”naturlig äng med träd” norr om kyrkan år 1996. Om med detta avses området precis norr om kyrkan utgör årets fynd ingen ny lokal utan enbart en ny växtplats eftersom avståndet till Prästänget är endast några hundra meter. Det föreligger också ett äldre fynd från år 1946 i kyrkogårdens gräsmatta. Det finns ytterligare två moderna lokaler (sedan 1983), nämligen Ljugarn i *Ardre* år 2008 och Botvalde i *Gothem* år 2009 samt ett äldre fynd i gräsmark nära kyrkan i *Fröjel* år 1962 (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 670).

***Taraxacum megalophyllum* – storbladig maskros**

Ny småart för Gotland vilken noterades år 2021 vid Tremänningsvägen i Gnisvärd, *Tofta* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*.

***Taraxacum pachylobum* – sandhemsmaskros**

Noterades år 2021 vid Tremänningsvägen i Gnisvärd, *Tofta* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Det i övrigt enda moderna fyndet (sedan 1983) gjordes vid Västerbjärs i *Gothem* år 2009. Äldre fynd finns från *Visby*, *Roma*, *Hörsne* och *Fole* (Johansson m.fl. 2016 s. 672–673).

***Taraxacum pectinatifforme* – kammaskros**

Tre nya lokaler hittades år 2021, nämligen Mästerbyänget och kyrkanget i *Mästerby* (Hans Rydberg i ARK) samt Bäckes änge i *Endre* (Hans Rydberg och Dennis Nyström i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Fyra modernare uppgifter (sedan 1983) finns tidigare från *Vamlingbo*, *Tofta*, *Östergarn* och *Gothem* samt äldre uppgifter från *Sundre*, *Hablingbo*, *Eksta*, *Klinte*, *Stenkumla* och *Gammelgarn* (Johansson m.fl. 2016 s. 673–674).

***Taraxacum rhodopodum* – rödskaftad maskros**

Hittades vid Bäckes änge i *Endre* år 2021 (Hans Rydberg och Dennis Nyström i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Det enda modernare fyndet (sedan 1983) gjordes i det närbelägna Allkvie änge i *Endre* år 2001. Äldre noteringar föreligger i gräsmarker och ängen från tolv gotländska socknar (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 676).

***Taraxacum sinuatum* – dalamaskros**

En ny lokal hittades år 2021 vid Mästerbyänget i *Mästerby* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Sedan 1983 funnen i *Visby*, *Östergarn*, *Roma* och *Gothem* samt i äldre tid även från *Norrlanda* och *Lokrume* (Johansson m.fl. 2016 s. 677).

***Taraxacum trilobatum* – klomaskros**

Noterades år 2021 vid Tremänningsvägens ände i Gnisvärd, *Tofta* (Hans Rydberg i ARK). Småarten tillhör sektionen ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Taraxacum*. Tidigare samlad endast åren 1942–1964 i socknarna *Visby*, *Väskinde*, *Othem*, *Hangvar* och *Fårö* (Johansson m.fl. 2016 s. 679).

***Cephalaria alpina* – alpjättevädd**

Denna trädgårdsväxt hittades år 2021 i en stigkant nära Rövar Liljas håla i *Västerhejde* (Ola Malm i ARK). Förmodligen hade plantan spritt sig från odling i någon närbelägen trädgård. Fyndet utgör det andra på Gotland i modern tid (sedan 1983), där det första gjordes i ett dike vid Likmide i *Hemse* åren 2001–2002. I äldre tid funnen mellan år 1913 och år 1966 i området Norderstrand–Snäckgärdet i *Visby* samt vid Norrbys i *Follingbo* år 1962 (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 687).

***Eryngium giganteum* – silvermartorn**

En fjolårsståndare av denna odlade växt hittades år 2018 nära Skoge i *Sundre* (Dennis Nyström i ARK). Fyndet är artens tredje växtplats under senare tid (sedan 1983). De övriga gjordes år 2013 öster om Vibble i *Västerhejde*, kvar 2020 (Dennis Nyström i ARK), samt tillfälligt år 2006 vid Norra Hansegatan i *Visby* (Johansson m.fl. 2016 s. 702).

***Eryngium planum* – rysk martorn**

Två plantor av denna trädgårdsväxt stod i Norderport i *Visby* år 2021 (Torbjörn Lin-



Alpjättevädd *Cephalaria alpina*, nära Rövar Liljas håla, *Västerhejde*. Foto Ola Malm.

dell). Sjätte lokalen i modern tid (sedan 1983). Arten är tidigare noterad i Visby innerstad vid Södra Murgatan år 2015 samt vid Smittens backe år 2019 (tillsammans en lokal; Petersson 2016, 2021a). I övrigt funnen på en jordhög norr om Östergarnsberget i *Östergarn* år 2020 (Petersson 2021a), nära Sockerparken i *Björke* år 1989 samt i *Visby* vid Norra Hansegatan år 2011 och i backen nedanför Snäckgårdsbaden i mitten av 1980-talet åtminstone till år 1991. Först sedd i Klintehamn i *Klinte* med en planta i slutet av 1970-talet (allt enligt Johansson m.fl. 2016 s. 704).

Referenser

- Artfakta, Vaggört *Parietaria officinalis*. – *Artdatabanken*.
<https://artfakta.se/naturvard/taxon/parietaria-officinalis-1161>
- Artfakta, Gudaträd *Ailanthus altissima*. – *Artdatabanken*.
<https://artfakta.se/naturvard/taxon/ailanthus-altissima-222201>
- Dyntaxa. Svensk taxonomisk databas. – SLU, Artdatabanken. www.dyntaxa.se.
- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands Flora*. – SBF-förlaget, Uppsala.
- Fries, E.T. 1914. Några floristiska notiser från Gotland. – *Svensk Bot. Tidskr.* 8: 263–266.
- Fries, E.T. 1934. Några gotländska växtlokaler. – *Bot. Notiser* 1934: 261–265.
- Ingmansson, G. 2021a. *Gotlands orkidéer*. – Gotlands Botaniska Förening och Gotlandica förlag.
- Ingmansson, G. 2021b. Liten blåklocka är nu Sveriges nationalblomma. – *Rindi* 41: 71–73.
- Johansson, B.G. 1998. Odlade växter i Gotlands natur III. – *Rindi* 18: 51–161.
- Johansson, B.G. & Larsson, B. 1996. Odlade växter i Gotlands natur I. – *Rindi* 16: 87–199.
- Johansson, B.G., Petersson, J. & Ingmansson, G. 2016. *Gotlands flora*, band 2. – SBF-förlag, Uppsala.
- Lindgren, S. 1977. ”Een treekantigh Öö”. – Skid- och Friluftsförbundet. Rev. uppl. Stockholm. Stencil.
- Petersson, J. 2016. Nyheter i Gotlands flora 2015. – *Rindi* 36: 3–17.
- Petersson, J. 2021a. Nyheter i Gotlands flora 2020. – *Rindi* 41: 3–21.
- Petersson, J. 2021b. Ogräsexkursion på södra Gotland söndagen den 1 augusti. – *Rindi* 41: 84–85.
- Piirainen, M. & Nurmi, J. 2018. Two new subspecies of *Campanula rotundifolia* L. described from North Europe and lectotypification of *C. rotundifolia* f. *lapponica* Witaske and f. *pussilla* Saelán. – *Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica* 94: 100–108.
- Reichert, H., Gregor, T. & Meierott, L. 2018: *Euphorbia saratoi* (= *E. podperae*, *E. pseudovirgata* auct., *E. virgata* var. *orientalis*, *E. virgultosa*) – in Mitteleuropa und Nordamerika ein Neophyt unklarer Herkunft. – *Kochia* 11: 1–36.
- Rosvall, T. 1986. Sippor. – *Rindi* 6: 4–22.
- SLU Artdatabanken 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. – SLU, Uppsala.
- Stenberg, L. 2010. *Norrbottnens flora II*. – SBF-förlaget, Uppsala.
- Thulin, M. 2019. Luddranunkel och grekvädd funna på Gotland. – *Rindi* 39 nr 2: 14–17.
- Thulin, M. 2021. Rapport från en jordhög i Östergarn: nya fynd av hållrot och läkermalva, och getruta, grekisk fingerborgsblomma och ljungaster nya för Gotland. – *Rindi* 41: 74–77.
- Thulin, M. 2022. Fynd av hårnarv på Gotland väcker namnfrågor. – *Svensk Bot. Tidskr.* 116: 44–51.

Gulvicker på Furilden

JOAKIM EKMAN

Under Kristi Himmelsfärdshelgen 2022 gjorde Gabriel Ekman, Björn Owe-Larsson och jag en kombinerad fågel- och växtskådningsresa till Gotland. Vid besök på Furilden i Rute socken besökte vi det stora kalkbrottet på norra delen av ön. I kanten av brottet, vid basen av en kvarstående kalkklippa, hittade Gabriel då ett litet bestånd av gulvicker *Vicia lutea*. Inga andra införda arter växte tillsammans med den.

Gulvicker är noterad bara en gång tidigare på Gotland, på alvaret sydväst om den före detta soptippen i Havdhem 1995 (Johansson, Petersson & Ingmansson 2016).



Gulvicker *Vicia lutea*. Foto Joakim Ekman.



Växtplatsen för gulvicker *Vicia lutea* i kalkbrottet på Furilden. Foto Joakim Ekman.

Fynddata gulvicker, *Vicia lutea* – Gotland: Rute sn, Furilden, kalkbrott 660 m O–OSO om Furildens gård, 2022-05-27 (koordinater i Rikets nät, RT90: 1691068 6410004), 1 kvadratmeter. Belägg kommer att lämnas till herbariet i Lund (LD).

Litteratur

Johansson, B.G., Petersson, J. & Ingmansson, G. 2016. *Gotlands flora*, band 2. – SBF-förlag, Uppsala.

Gotlands Botaniska Förening utlyser stipendier för studier som rör lavar på Gotland

Stipendierna är inrättade till minne av Lars-Åke Pettersson, som lämnat flera viktiga bidrag till kännedomen av Gotlands lavflora. Stipendiefonden uppgår till 31 000 kr och kan fördelas på ett eller flera stipendier.

Stipendiet kan sökas av dem som avser att genomföra ett studium som rör lavar på kalksten eller kalkjord på Gotland.

Till ansökan bifogas en projektplan som visar projektets inriktning, tidsplan och kostnader. Sista ansökningsdag är 31 mars 2023.

Ansökan sänds till:

Gotlands Botaniska Förening
Jörgen Petersson
Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby.



Lite om alvarkösa, krypven, rödven och en sotsvamp som lurade Linné

MATS THULIN

Under en promenad på Grogarnsberget i Östergarn i juni 2020 stötte jag på några strån av alvarkösa *Apera interrupta*. Det var inte vid parkeringen, där jag sett det här lilla gräset tidigare, utan en bit efter stigen ut mot fornborgen. När jag inventerade för Gotlandsfloran för många år sen hittade jag annars två nya lokaler för alvarkösa på Östergarnslandet, en med ganska få individer i närheten av Änge i Gammelgarn 1984, och dessutom, något år tidigare, en riklig förekomst vid den västligaste delen av Sandviken i Östergarn (Fähræus & Högström 1985; Johansson, Petersson & Ingmansson 2016). Vad jag vet så har dock inte växten setts på de här lokalerna på många år. Hursomhelst, när jag skulle registrera fyndet från Grogarnsberget 2020 i Artportalen visade det sig att jag slarvat bort uppgiften om koordinaterna.



Tuvor av krypven *Agrostis stolonifera* angripna av stinksot, Grogarnsberget 5 juli 2021.
Foto Mats Thulin.

Sotsvamp på krypven på Gotland

När jag ett drygt år senare, den 5 juli 2021, på nytt promenerade på Grogarnsberget, gjorde jag därför ett försök att återfinna platsen med alvarkösan. Men den här gången fick jag i stället ögonen på ett annat litet gräs, som växte i små tuvor i en fuktig svacka tillsammans med krypven *Agrostis stolonifera* (RT90 1685312 6372549). Det påminde också mycket om krypven, men hade kortare strån och tätare vippor. Ett belägg togs, och en närmare undersökning lite senare visade att växten trots allt var krypven, men de avvikande exemplaren var angripna av en sotsvamp.

Den här sotsvampen, en stinksot *Tille-*



Småax av krypven *Agrostis stolonifera* angripet av stinksot. Notera det uppsvällda, mörka fruktämnet och de korta ståndarknapparna. Foto Mats Thulin.



Vippa av krypven *A. stolonifera* angripnen av stinksot, den yvigaste angripna vippan som sågs på Grogarnsberget. Foto Mats Thulin.

tia, gör att gräsets fruktämnen blir förstörda och fyllda med en illaluktande massa av brunsvarta sporer, men den förändrar också gräsets utseende i övrigt. Det mest påtagliga förutom de uppsvällda, mörka fruktämnena är dvärgväxt, tätare vippor och kortare ståndarknappar.

I en avhandling om Sveriges sotsvampar från Uppsala universitet, utgiven postumt (Lindeberg 1959), finns den här svampen med som *Tilletia sphaerococca*, en art som angriper olika arter av ven *Agrostis* och som är känd från flera landskap i södra Sverige. Den tycks dock inte ha fått något svenskt namn. Från Gotland uppger Lindeberg (1959) den från rödven *Agrostis capillaris*, ett gräs som på den tiden hette *A. tenuis*. I Evolutionsmuseets svampsamlingar finns insamlingar av *Tilletia sphaerococca* från Skåne, Öland, Småland och Halland, men däremot ingen från Gotland. Lindebergs uppgift härrör antagligen i stället från en insamling i Riksmuseet, gjord 1860 vid Stockviken i Öja av Thorgny Krok, han som ett par decennier senare gav ut den första upplagan av "Kroken" tillsammans med Sigfrid Almquist.

För säkerhets skull tittade jag i Evolutionsmuseet också igenom insamlingarna av krypven som gjorts på Gotland och, minsann, där fanns ett par ark med angrepp av stinksot: ett samlat av Robert Rubensson på Långstite strand i Sproge 1849, och ett annat av Knut Johan Lönnroth i Klintehamn, också från 1849. I båda fallen har arken noteringar om att plantorna är angripna av en sotsvamp. Så min insamling av *Tilletia sphaerococca* på krypven var alltså inte den första som gjorts på Gotland.

Sotsvampen som lurade Linné

Vi som är lite till åren lärde oss det vetenskapliga namnet på rödven som *Agrostis tenuis*, ett namn publicerat av Sibthorp 1794, och det namn som Lindeberg använde 1959. Det var faktiskt det giltiga namnet fram till 1975. Men det finns ett äldre namn för rödven, *Agrostis pumila*, publicerat av Linné redan 1767, och varför används då inte det? Jo, typmaterialet i Linnéherbariet, som är från "Hammarby", det vill säga Linnés Hammarby, består av några exemplar av rödven angripna av stinksot och enligt de nomenklaturregler som gällde fram till 1975 skulle namn som baserades på typmaterial som var missbildat, t.ex. genom angrepp av sotsvamp, förkastas.

Vad som hände 1975 var att då hölls en internationell botanisk kongress i Sankt Petersburg (då Leningrad), där den här regeln togs bort. Den ansågs vara svårtillämpad, eftersom man kunde ha olika åsikter om vad som skulle räknas som en missbildning. Så plötsligt blev *Agrostis pumila* det giltiga namnet för rödven, men det slog aldrig igenom, det blev knappast ens uppmärksammat, mer om det strax.

Artepitetet "*pumila*" som Linné använde betyder dvärg och syftar på gräsets litenhet, enligt Linnés beskrivning med tuvor endast två tum höga. Även de onormalt stora fröna nämns i beskrivningen, men att det skulle kunna bero på svampangrepp tänkte han uppenbarligen inte på. Vi vet dock att Linné så småningom blev uppmärksammad på sitt misstag. Friedrich Ehrhart, som var en Linnélärjunge under några år på 1770-talet, skrev senare (Ehrhart 1789) på ett nästan triumferande sätt att han samlat

Agrostis pumila på Hammarby i närvaro av salig professor Linné och att Linné, både fader och son, fått erkänna att det rörde sig om ett gräs angripet av en sotsvamp. Han hade till och med funnit tuvor som var till hälften angripna och till hälften friska och som varje icke-troende kunde få se och övertygas av!

Före 1975 fanns också en regel i nomenklaturkoden som sa att ett namn som ställt till förvirring genom att det använts på olika sätt (ett så kallat *nomen ambiguum*, tve tydigt namn) skulle förkastas. Ett sådant namn var *Agrostis capillaris*, publicerat av Linné i *Species Plantarum* 1753. I till exempel *Nordisk kärlväxtflora* (Hylander 1953) är *A. capillaris* förkastat som ett *nomen ambiguum*, medan *A. pumila* är förkastat som ett namn som bygger på en missbildning. I stället använde Hylander *A. tenuis* för rödven. Dock ändrades även regeln om tve tydiga namn vid kongressen i Sankt Petersburg, och det gjordes på ett sätt som ledde till att även *A. capillaris* blev tillgängligt. För det namnet fanns redan en typifiering som gjorde att det kunde användas för rödven i stället för det yngre *A. pumila*, och så blev det och så har det förblivit sedan dess.

Mera alvarkösa

Hur gick det då med alvarkösan på Grogarnsberget 2021? Tyvärr, jag kunde inte återfinna den. Däremot hittade jag alvarkösa längs stigarna genom sandheden i Sandvikens naturreservat, och där fanns stora mängder, säkert tusentals individer! Det var inte på den gamla lokalen nära parkeringen i väster, utan längre österut (RT90 1684303 6367888), där den aldrig tycks ha hittats tidigare. Kanske har den funnits där hela tiden, i alla fall hade den ett mycket bra år på platsen 2021.

Litteratur:

- Ehrhart, J.F. 1789. *Beiträge zur Naturkunde* 4. – Schmidtische Buchhandlung, Hannover & Osnabrück.
- Fåhræus, G. & Högström, S. 1985. Nyheter i Gotlands flora 1984. – *Rindi* 5: 11–21.
- Hylander, N. 1953. *Nordisk kärlväxtflora* 1. – Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Johansson, B.G., Petersson, J. & Ingmansson, G. 2016. *Gotlands flora*, band 2. – SBF-förlag, Uppsala.
- Lindeberg, B. 1959. Ustilaginales of Sweden (exclusive of the Cintractias on Caricoideae). – *Symb. Bot. Upsal.* 16(2).

Exkursionsrapporter 2022

Dalhemsån lördag 23 april

På grund av den då pågående coronapandemin ställde föreningen in exkursionen längs Dalhemsån i april 2020. Med beskrivning på nätet anordnades i stället en möjlighet att se vårväxterna i området på egen hand. Nu 2022 kunde vi äntligen gemensamt njuta av sippor och andra vårväxter längs ån. Efter samling vid Hässelby station tog vi oss till startpunkten för naturslingan nedströms kvarken och norr om ån. Vi blev cirka 40 personer, förutom föreningsmedlemmar även inbjudna sockenbor från Dalhem. Fredrik Gandarve från sockenföreningen redogjorde för arbetet med vandringsleden.

Vi började vår promenad österut längs åns norra sida. Nära parkeringen fanns tusensköna *Bellis perennis* och gullviva *Primula veris*. Runt ett träd just i början av stigen växte vitsippa *Anemone nemorosa*, gulsippa *A. ranunculoides*, blåsippa *Hepatica nobilis* och rakt nedom trädet smånunneört *Corydalis intermedia* (överblommad, blad och frukter sågs). Vid brofästet blommade svalört *Ficaria verna*. Längs ån sjöng nyanlända fåglar, såsom svarthätta och trädpiplärka. Cirka 150 m österut längs stigen stod gott om lundalm *Ulmus minor*, av vilka flera hade väl utbildade korklister på grenarna. Lundalmarna i strandkanten var nära att börja blomma.



Sippor längs naturslingan vid Dalhemsån. Blåsippa *Hepatica nobilis*, gulsippa *Anemone ranunculoides* och vitsippa *A. nemorosa*. Foto Marita Westerlind.

Vi fortsatte vidare österut, gick nedför en trappa, där en skylt till vänster visade på en grupp med vätteros *Lathraea squamaria*, som parasiterade på en hassel *Corylus avellana* bredvid. Även här sågs smånunneört och gulsippa, den senare i mängder och en karaktärsart för området. Hundra meter längre fram växte naturaliserad hägg *Prunus padus* nära ån, I närheten fanns också skogslönn *Acer platanoides* och i strandkanten grönpil *Salix ×fragilis*. På norra sidan av stigen stod ett bestånd med mahonia *Mahonia aquifolium* (förvildad), som precis var på väg att slå ut sina gula blommor.

Innan man kommer till bron vid vändpunkten för vandringsleden går stigen i kanten av en äldre ängsgranskog. Här blommade skogsviol *Viola riviniana* liksom hybriden mellan lundviol *V. reichenbachiana* och skogsviol. Ren lundviol hade inte börjat sin blomning. Vid bron tog vi paus för att inta medhavd matsäck och njuta av det vackra vädret. En fet svart majbagge rönt visst intresse bland deltagarna, och en nyvaken gotlandssnok hittades också nära bron.

Efter pausen fortsatte vi vandringen västerut söder om ån. Vid första åkröken noterades en stor tudelad ask *Fraxinus excelsior* drabbad av askskottsjuka. Tio meter längre fram kunde man ned mot strandkanten se en frisk ask med dess närmast svarta knoppar på gång att slå ut. Ytterligare 50 m mot söder stod en sälk i blom (hanar), medan skogslönnen bredvid ännu ej var utslagen.

När stigen åter lämnade åkerkanten växte hela vägen före bron Burgespång rikligt med skogskornell *Cornus sanguinea*, som har rödaktiga årskvistar. Efter bron växte skogsek *Quercus robur* och tre grova aspar *Populus tremula* på rad. Här fick vi sällskap av några förtjusande stjärtmesar som med svirrande läte klängde i grenarna på födosök. Nedom slutningen finns mot ån åter mest lundalm. Förvildad snöklöcka *Leucojum vernum* fanns längs ån, och björkarna i området var vårtbjörk *Betula pendula* (med just vårtor på nya kvistar). Området runt stigen västerut är artfattigare, så vi raskade på våra steg. Via en gångbro nedom kvarnen kom vi tillbaka till utgångspunkten.

Elva deltagare åkte sedan till Russvätar i Ardre, där trädlärkorna sjöng. Vi såg gotlandssippa *Pulsatilla vulgaris* ssp. *gotlandica*, grusbräcka *Saxifraga tridactylites*, småfingerört *Potentilla verna* och nagelört *Draba verna* i blom. Bladkaraktärer hos gotlandssolvända *Fumana procumbens* och bergskrabba *Globularia vulgaris* studerades.

Jörgen Petersson

Liste ängar lördag 14 maj

40 deltagare samlades vid Hammars fiskeläge. Märkligt nog hade det regnat lite, och luften var sval. Vi klev över den första stättan och vandrade stigen söderut ner till Liste ängar. Vi såg alvaroxbär *Cotoneaster canescens* och skogstry *Lonicera xylosteum*. Några vildpäron *Pyrus pyraster* väckte uppmärksamhet. De blommade fint på

torniga grenar. Just de här exemplaren samlades faktiskt redan 1850 och har hållit sig kvar sedan dess. När vi kom ut på det öppna området möttes vi av en fin blomning av göknycklar *Anacamptis morio*, Sankt Pers nycklar *Orchis mascula* och Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina* bland alla gullvivor *Primula veris*. Här kunde alla fotografer få sitt lystmäte, även om många orkidéer inte var riktigt på topp ännu. Knölsmörblomma *Ranunculus bulbosus* och gullviva bidrog med den gula färgen. På det öppna området vid slätterboden, där vi också tog en matpaus, upptäcktes några blåsugor *Ajuga pyramidalis*; de är inte så vanliga på Gotland och blev en ny art för många.

Efter pausen tog vi oss närmare stranden och via en stätta ut på den ganska nyligen röjda stranden mot söder. Här finns fuktiga svackor med mängder av majviva *Primula farinosa*, och kabbleka *Caltha palustris* lyste starkt. Vi såg också rester från en trädgård eller något utkast. Både vanlig pärlhyacint *Muscari botryoides* och armenisk pärlhyacint *M. armeniacum*, något överblommade, fanns här. Vi såg bara bladen av en pion *Paeonia* sp., men stjärnnarciss *Narcissus ×incomparabilis* blommade som bäst. Det är en hybrid mellan påsklilja *N. pseudonarcissus* och pingstlilja *N. poëticus* som kan ha lite skiftande utseende. De är fyllda av gula och ljusa blomblad. En annan hybrid, hybridklockhyacint *Hyacinthoides ×massartiana*, hade just vecklat ut någon enstaka blomma. Här är det engelsk klockhyacint *H. non-scripta* och spansk klockhyacint *H. hispanica* som är föräldraarterna.

När vi gick tillbaka över stättan hittades en mycket liten krutbrännare *Neotinea ustulata*, den första, liksom en ensam toppmurkla. Vid stigen över en fuktmark blommade redan kärrtörel *Euphorbia palustris*. Sedan var det dags för orkidéfrossa igen.



Blåsuga *Ajuga pyramidalis* t.v. och kärrtörel *Euphorbia palustris* t.h. Foto Marita Westerlind.

Adam och Eva fanns även i en laxfärgad form. När alla fotograferat klart följde vi stranden norrut över sandiga marker. Mängder av fältsippa *Pulsatilla pratensis* blommade vackert.

Vid Hammars fiskeläge finns stenfrö *Lithospermum officinale*, ytterligare en på Gotland ovanlig växt. Den finns för övrigt bara på Lilla Karlsö och norr om Visby, vid Åhsbergsska hagen. Vi såg några bladiga enstaka plantor, men bäst syntes fjolårets stänglar med sina kritvita pärlliknande frukter. Det var också en ny bekantskap för många.

Gun Ingmansson

De vilda blommornas dag på Fårö söndag 19 juni

I år firar De vilda blommornas dag sitt 20-årsjubileum. Just den här dagen uppmärksammas Nordens vilda flora genom att man vandrar tillsammans och njuter av att det trots allt finns många vackra platser med intressanta och underbara blommor. Många deltagare kom till Broa med färjan, men även flera boende på Fårö samlades vid kyrkan. Extra roligt var att ett par norska botanister också var med oss. Vi blev faktiskt 40 deltagare som sedan åkte vägen mot Dämba för att parkera vid avfarten och sedan vandra ner till Limmor Klintängar. Där möttes vi av försommarfloran i det vackra nötbetade området. Solvända *Helianthemum nummularium* var på topp och täckte stora ytor av betesmarken. Backgetvåppling *Anthyllis vulneraria* var. *vulneraria* – gula, orange respektive röda (var. *coccinea*) – bidrog också till färgrikedomen. Axveronika *Veronica spicata* hade precis börjat blomma. Norr om vägen, i skuggan under träden, blommade vit skogslilja *Cephalanthera longifolia* bredvid några exemplar av sårläka *Sanicula europaea*. Vi såg också tvåblad *Neottia ovata*, Sankt Pers nycklar *Orchis mascula* och skogsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *latiflora*. När vi passerade den lilla fuktiga väten söder om vägen fick vi njuta av en härlig färgpalett. Runt några stenar samsades blå toppfrossört *Scutellaria hastifolia* med gul käringtand *Lotus corniculatus*, ljusgrön knytling *Herniaria glabra* och vit liten vattenmåra *Galium palustre* ssp. *palustre*. I de fuktigaste delarna växte strandpryl *Plantago uniflora*, en försynt grobladsväxt med ståndarknapparna på centimeterlånga skaft. Här såg vi också lökgamander *Teucrium scordium*, spikblad *Hydrocotyle vulgaris* och åkermynta *Mentha arvensis*.

Väl ute på platån blommade bland annat toppjungfrulin *Polygala comosa*, backtimjan *Thymus serpyllum*, alvargräslök *Allium schoenoprasum* var. *alvarense* och fältmalört *Artemisia campestris*. Tre arter fetknopp – gul, vit och stor (*Sedum acre*, *S. album*, *Petrosedum rupestre*) – fanns också, och den vita var i blom. Medan vi fikade och spanade ut över Limmor träsk efter ängshökar njöt vi av bjärt lysande glansnäva *Geranium lucidum* och blodnäva *G. sanguineum*.

Gun Ingmansson

Skolänget i Vamlingbo lördag 10 juli

Arton deltagare samlades utanför kyrkan i Vamlingbo, varefter vi förflyttade oss över landsvägen och vidare österut norr om den före detta skolan i socknen. Här breder ett i stort sett helt öppet änge ut sig i en svag sluttning mot ost. Vi följde här de slagna stigar som leder besökarna genom slåttermarken. Eftersom torka och i slutet av juni detta år dessutom extrem värme påverkat växtligheten var flera arter överblommade och svårbestämda. Ett annat år rekommenderas därför ett tidigare besök.

Vi började med att gå mot sydost och noterade här bland annat stor kustruta *Thalictrum minus* ssp. *minus*, backklöver *Trifolium montanum*, äkta johannesört *Hypericum perforatum*, gulmåra *Galium verum*, äkta höskallra *Rhinanthus angustifolius* ssp. *grandiflorus* och svinrot *Scorzonera humilis*. Flockfibbla *Hieracium umbellatum* fanns i en slåtteranpassad form endast 10 till 20 cm hög och redan delvis överblommad. Liknande former noterades för ängsvädd *Succisa pratensis*. I ett något fuktigare stråk var växtligheten mer högvuxen med arter såsom älggräs *Filipendula ulmaria*, sibirisk björnloka *Heracleum sphondylium* ssp. *sibiricum* och läkevänderot *Valeriana officinalis* samt gräsen luddtåtel *Holcus lanatus*, rörflen *Phalaris arundinacea* och rörsvingel *Schedonorus arundinaceus*.

Då vi svängde mer söderut blev växtligheten mer lågvuxen med ett flertal orkidéer, av vilka flera dock var överblommade. Vi kunde identifiera följande: skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*, kärrknipprot *Epipactis palustris*, vanlig brudsporre *Gymnadenia conopsea* ssp. *conopsea*, tvåblad *Neottia ovata*, flugblomster



Jörgen Petersson guidar i Skolänget, Vamlingbo. Foto Gun Ingmansson.

Ophrys insectifera, nattviol *Platanthera bifolia* och grönvit nattviol *P. chlorantha*. Än mer lågvuxna var ormtunga *Ophioglossum vulgatum*, loppstarr *Carex pulicaris*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, blodrot *Potentilla erecta*, späd ögontröst *Euphrasia stricta* var. *tenuis* och liten blåklocka *Campanula rotundifolia*. I denna del fanns också flera nektarsökande fjärilar, bland annat sexfläckig bastardsvärmare.

I en något fuktigare del mot östra kanten fanns praktsporre *Gymnadenia conopsea* ssp. *densiflora* och vanlig backruta *Thalictrum simplex* ssp. *simplex*. Orkidélistan kompletterades i norra kanten med de helt överblommade och knappt identifierbara arterna krutbrännare *Neotinea ustulata* och johannesnycklar *Orchis militaris*. Att vi var ute i sista minuten för att njuta av detta änge noterade vi genom att slåttern redan var påbörjad då vi närmade oss den före detta skolan. Som tack för ett välskött änge överlämnades ett exemplar av den nyligen utkomna *Gotlands orkidéer* till markägarna som hade tagit en paus i slätterarbetet.

Jörgen Petersson

Löså i Kräklingbo och Anga lördag 30 juli

Tio deltagare samlades vid kyrkan i Kräklingbo för vidare färd mot Löså nära utloppet från Nygårdsmyr. Vi började med att söder om ån studera alvarmarken, som var i fantastiskt fin blomning på grund av att just denna del av Gotland, till skillnad från torkdrabbade andra delar av ön, hade fått gott om regn tidigare under juli.

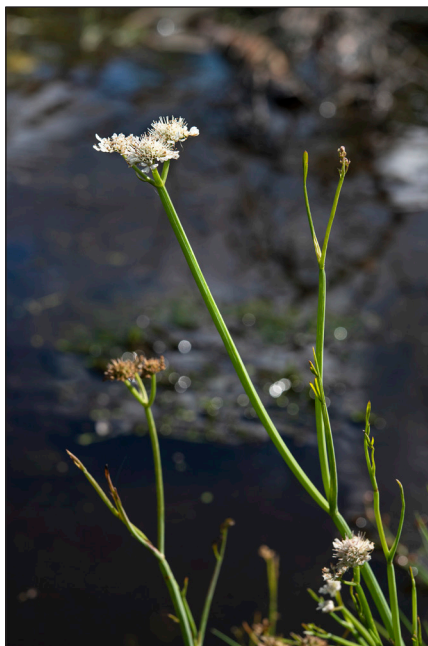
Gula nyanser på blommorna erbjöds oss av stor kustruta *Thalictrum minus* ssp.



Med stövlar på i Löså, Kräklingbo. Foto Marita Westerlind.

minus, stor fetknopp *Petrosedum rupestre*, femfingerört *Potentilla argentea*, äkta johannesört *Hypericum perforatum*, solvända *Helianthemum nummularium* och mattfibbla *Pilosella officinarum* ssp. *peleteriana*. I den blå till röda färgskalan blommade blåeld *Echium vulgare*, axveronika *Veronica spicata*, harmymta *Clinopodium acinos*, bergmynta *C. vulgare*, praktbrunört *Prunella grandiflora*, backtimjan *Thymus serpyllum*, alvarblåkllocka *Campanula rotundifolia* ssp. *fennica* och fältvädd *Scabiosa columbaria*. Till och med sandlök kunde denna dag räknas dit då några plantor för en gångs skull hade purpurfärgade blommor och inte bara sina groddknoppar, alltså purpursandlök *Allium vineale* var. *purpureum*. Några vitblommiga arter sågs också, nämligen liten sandlilja *Anthericum ramosum*, vit fetknopp *Sedum album*, vildlin *Linum catharticum* och knutnarv *Sagina nodosa*. Bland gräsen uppmärksammades särskilt grusslok *Melica ciliata*, som med sina långhåriga frukter i axet lyste i solen. Dessutom flög en svartfläckig blåvinge i området, kanske på jakt efter en backtimjanplanta att lägga sina ägg på.

Just väster om den gamla träbron kom vi så fram till den översvämmade Löså. Vi noterade tyvärr att ån förmodligen blivit mer näringsrik eftersom algmattor sågs flytande på vattnet. Stövlar behövdes om man ville ut i ån, men de flesta arterna sågs också i strandkanten. I de fuktigare kanterna växte alvargräslök *Allium schoenoprasum* var. *alvarense*, torvtåg *Juncus alpinoarticulatus* ssp. *alpinoarticulatus*, ältranunkel



Pipsträka *Oenanthe fistulosa*.
Foto Marita Westerlind.

Ranunculus flammula, luddunört *Epilobium parviflorum*, kustarun *Centarium littorale* var. *littorale*, dyveronika *Veronica scutellata*, lökgamander *Teucrium scordium* och uddögontröst *Euphrasia stricta* var. *stricta*. Längre ut närmare själva åfåran stod trubbtåg *Juncus subnodulosus*, ängsruta *Thalictrum flavum*, kärrtörel *Euphorbia palustris*, fackelblomster *Lythrum salicaria*, rosendunört *Epilobium hirsutum*, strandlysing *Lysimachia vulgaris*, dikesveronika *Veronica catenata*, strandklo *Lycopus europaeus*, vattenmynta *Mentha aquatica*, kärrsilja *Peucedanum palustre* samt områdets verkliga raritet, pipstäkra *Oenanthe fistulosa*. Även blodigel sågs i ån.

Längs grusvägen söder om träbron noterades puktörne *Ononis spinosa* ssp. *procurrens*, stor blåkllocka *Campanula persicifolia*, kattfot *Antennaria dioica*, cikoria *Cichorium intybus*, jordtistel *Cirsium acaule* (även en med vita blomkorgar) och väddklint *Centaurea scabiosa*; flera av dessa besöktes av

nektarsökande insekter. Efter att vi hade intagit medhavd matsäck förflyttade vi oss via vägen mot Slite till ruinen efter en vattenkvarn just väster om landsvägen. Själva kvarnen ligger i Anga socken men omgivningarna i Kräklingbo. Även här fanns gott om kärrtörel. Nya, sällsyntare arter här blev flocksvalting *Baldellia ranunculoides* och den på Gotland ovanliga växten nysört *Achillea ptarmica* som växte rikligt i kanten av ån.

Jörgen Petersson

Rodarvestrand i Östergarn och Sysneudd i Gammelgarn lördag 20 augusti

Vid Östergarns kyrka mötte 26 intresserade deltagare upp inför denna exkursion, där vi förutom att se på växter även skulle diskutera invasiva främmande arter. Särskilt inbjudna var personal från länsstyrelsen vilkas uppgift var att informera om denna problematiska grupp. Vid Rodarvestrand vandrade vi först asfaltvägen söderut, och vi kunde snart i vägkanten och i den närliggande skogen hitta flera arter som inte är naturliga på Gotland men som snabbt sprider sig på ön. Av dem vi såg har skogsklematis *Clematis vitalba*, spärroxbär *Cotoneaster divaricatus*, tysklönn *Acer pseudoplatanus*, liguster *Ligustrum vulgare* och en kaprifol (antingen äkta kaprifol *Lonicera caprifolium* eller vildkaprifol *L. periclymenum*) spritt sig från odling i trädgårdar. Eftersom



Martorn *Eryngium maritimum* och vresros *Rosa rugosa* på Rodarve strand, Östergarn.
Foto Jörgen Petersson.

både liguster och vildkaprifol finns naturligt i Sverige kan de alltså inte räknas in bland de invasiva främmande arterna. På Gotland är de dock inte inhemska, och liguster utgör ett hot mot den naturliga floran främst på alvarmarker och i glesa kalktallskogar. En växt som kom in till Slite under första hälften av 1800-talet – och då förmodligen med barlast från fartyg – fanns i vägkanten, nämligen knappstånds *Jacobaea vulgaris* ssp. *dunensis*. Den har sedan dess spritt sig på Gotland och finns nu från Hoburgen till Gotska Sandön. Av mer naturligt förekommande arter noterades gott om säfferot *Seseli libanotis*, på vars frön flera exemplar av strimlus födosökte.

Vi sökte oss ut mot stranden, där vinden friskade i ordentligt från sydost. Mot strandkanten såg vi nyupptäckta blad av en tidigt överblommad art, nämligen spjutskråp *Petasites spurius*. Dess blad liknar närmast dem hos släktingen hästhov *Tussilago farfara*, men är större och taggigare. Spjutskråp är tidigare känd från längre norrut längs kusten av Östergarnslandet. Vi vandrade sedan mot nordost över en tilltalande sandhed med typiska arter, såsom borsttåtel *Corynephorus canescens*, sandsvingel *Festuca polesica*, sandtimotej *Phleum arenarium*, puktörne *Ononis spinosa* ssp. *procurrens* och fältvädd *Scabiosa columbaria*. Tyvärr såg vi här också en buske av vejskel *Prunus mahaleb*, vilket är en art som snabbt sprider sig med hjälp av fåglar som äter buskens bär och vars frön kommer ut på nya platser efter passage genom fågelns tarmkanal.

I övergången mot stranden växte gott om martorn *Eryngium maritimum*, där flera plantor omgavs av den östasiatiska växten vresros *Rosa rugosa*, en typisk invasiv främmande art som sprider sig på sandstränder och i sanddyner runt Sveriges kuster. Den har tidigare bekämpats just på Rodarvestrand, men uppenbarligen har uppföljningen varit dålig eftersom det krävs att man årligen tar bort uppkomna skott. Närmast strandhaket växte gräsen sandrör *Ammophila arenaria* och strandråg *Leymus arenarius* och bland dessa även sandsallat *Lactuca tatarica* och martistel *Cirsium arvense* var. *maritimum*. Nedom strandhaket fanns saltarv *Honckenya peploides* och längre ut havssäv *Bolboschoenus maritimus* och vass *Phragmites australis*.

I samband med fikapausen i lä bakom tallskogen norrut redogjorde Tiina Kumpula från länsstyrelsen vad en invasiv främmande art är, vilka de är och vilka regler som gäller runt dessa arter och hur de kan rapporteras och bekämpas. David Lundgren från länsstyrelsen informerade om insatser för insekter i landskapet och delade ut den lilla boken över Gotlands dagfjärilar.

Slutligen förflyttade vi oss till södra delen av Sysneudd i Gammelgarn, där det uppenbarligen inte hade fallit något regn den senaste tiden eftersom växtligheten närmast var obefintlig på torrbackarna. Bergskrabbans plantor var rikliga, men helt utan blommor. Några få blommor kunde till slut letas upp på några tuvor av såpört *Gypsophila fastigiata*. Även några plantor av den sällsynta kalkkrassing *Erucastrum supinum*, som växte i det förmodligen vinterfuktiga kalkgruset, hade blommor. Nere på grusstranden växte strandkål *Crambe maritima*, vilken nu mest var i frukt.

Jörgen Petersson och Gun Ingmansson

Petesviken lördag 3 september

Den extremt torra sommaren på öns västra kust gjorde att de utlovade besöksplatserna Alsvik, Holmuddarna, Vaktården och Linviken fick överges. Alsvik var extremt fattigt på strandvegetation, och de andra markerna var också hårdbetade och hade dessutom en skylt med varning för tjuren vid grinden.

Efter en hel del rekognosering fick det i stället bli stranden väster om Petesgården i Hablingbo. Även det skiftet betas av får, men det gick ändå att hitta en del fina växter. Vi började att se på de kärlväxter som växte i vattnet. Vi hittade i alla fall ålgräs *Zostera marina* och borstnate *Stuckenia pectinata*. Längre norrut såg vi senare även hårsärv *Zannichellia palustris*, som också det är en vattenlevande art. Nästa zon inåt land bestod av salttåg *Juncus gerardii* och krypven *Agrostis stolonifera*, precis som det brukar vara. Allt var ganska snaggat av fåren, men det gick ändå att känna igen det mesta. Lite längre från strandkanten fanns saltskonor, alltså sänkor som samlar bräckt vatten under delar av året. Vattnet avdunstar och saltet blir kvar i marken, och där trivs en särskild flora, som vi förstas tittade närmare på. Havsnarv *Spergularia media* stod i gruset i skonorna. Baltisk strandmalört *Artemisia maritima* ssp. *humifusa* färgade det mesta silvergrått, och bland dem lönade det sig att leta efter strandnål *Bupleurum tenuissimum*. Vi såg några ”högvuxna nålar”, men även greniga, marknära plantor. Så särskilt lätta att hitta är de ju inte. En annan svårupptäckt art är strandkämpar *Plantago coronopus*. Den skiljer sig från gulkämpar *P. maritima*, vanlig på stränder, genom sina håriga blad som ligger helt platta mot marken. Bladen kan ha små flikar. Blomställningen är liten och nästan rund hos strandkämpar, medan gulkämpar har ett långt ax.

Vi strosade sedan i sakta mak norrut cirka 1 km och rundade några fuktigare delar. Där var vegetationen högre med arter som tuvtåtel *Deschampsia cespitosa*, blankstarr *Carex otrubae*, vass *Phragmites australis*, havssäv *Bolboschoenus maritimus* och blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani*. De flesta mållor var utvecklade eller avättna, men vi kände igen rödmålla *Oxybasis rubra*, blåmålla *O. glauca*, spjutmålla *Atriplex prostrata* och strandmålla *A. littoralis*. Vi vände vid nästa skifte, som var obetat och övertydligt visade skillnaden i växtlighet. Här klängde vit snårvinda *Convolvulus sepium* ssp. *sepium* i vassen. Krusskräppa *Rumex crispus* stod hög, och strandastern *Tripolium pannonicum* blommade. En lärkfalk jagade trollsländor ännu lite längre mot norr.



Strandkämpar *Plantago coronopus*.
Foto Marita Westerlind.

Gun Ingmansson

Oxlar och rönnar på Södra hållarna lördag 24 september

I första numret av Rindi i år kunde vi läsa Mikael Hedréns artikel om alla de olika oxlar och rönnar i släktet *Sorbus* som man kan hitta inom naturreservatet Södra hållarna. Vid vår exkursion utgick vi från den stora parkeringsplatsen söder om LEVA och behövde inte gå särskilt många steg innan vi stötte på den första av de tio olika rönnar och oxlar som vi skulle få se. En balkanoxel *S. graeca* visade upp sina nästan cirkelrunda blad och rika fruktsättning. Frukterna mognar sent och sitter kvar efter att bladen fallit. Balkanoxelns krona är ofta rundad. En alldeles vanlig oxel *S. intermedia* passerades härnäst. Det är ett vackert inhemskt träd, en karaktärsart på ön. Frukterna är brun-orange och lite långsträckta. Nästa art blev häckoxel *S. mougeotii*. Den säljs som häckväxt och verkar kunna sprida sig från planteringar. På Södra hållarna är den nu väl spridd. Bladen är bredast vid eller strax nedanför mitten och avsmalnande mot basen. Bladkanten är platt. Bären är röda. Österrikisk oxel *S. austriaca* var näst i tur. Den är svår att skilja från häckoxel men har mer rundad bladbas och bladkanten ”veckar sig” lite. Vid pressning blir då bladet svårt att platta ut. Arten är ungefär lika vanlig som häckoxel på Södra hållarna.

En rönn *S. aucuparia*, vars blad hade drabbats av hornrost *Gymnosporangium*



Österrikisk oxel *Sorbus austriaca* förevisas av Mikael Hedrén på Södra hållarna.
Foto: Jörgen Petersson.

cornutum, fick lite extra uppmärksamhet. Rönnen förökar sig sexuellt och är därför variabel. Den här hade många små bär i olika färgtoner. Finnoxel *S. hybrida* är vanlig på ön. Den kan sprida sig både sexuellt och asexuellt och kan också variera en del i utseende. Den skall ha några fria småblad, några nästan fria, och uddbladet ska vara ungefär halva bladytan. Rönns och finnoxel *S. aucuparia* × *hybrida* kan hybridisera, och vi fick se två träd. Uddbladet hos hybriden är större än de övriga småbladen och ofta rundat. Rönnen har ju likstora småblad.

Vitoxel *S. aria* stod sedan på tur. Den kan bli ett högt träd, men det här var ett litet exemplar. Den är också variabel, men bladen är bredast mitt på och har många nerver. De stora och något långsträckta bären mognar sent. Mest lik den är klippoxel *S. rupicola*, men här är bladen lite mer långsträckta, lätt skålformiga och bredast mot spetsen, med som mest nio sidonerver. Klippoxel är sällsynt i resten av Sverige och finns till exempel inte på Öland.

Nu hade vi nått fram till stängslet längst i norr, och sista arten för dagen blev en bergoxel *S. latifolia*. Bladen hos bergoxel är nästan lika långa som breda med spetsiga bladflikar. Det finns bara några enstaka bergoxlar inom naturreservatet.

Tretton nöjda deltagare fikade sedan i det vackra, lugna vädret.

Gun Ingmansson

Svampar vid Djupvik i Eksta lördag 1 oktober

Vi möttes i strålende solsken och svaga vindfläktar vid de gamla fiskebodarna i Djupvik. Den här dagen fick vi besök av tre mycket svampkunniga personer, nämligen Gillis Aronsson, Helena Björnström och från SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Michael Krikorev. De deltog i ett inventeringsprojekt av svamp i kalkrika barrskogar och skulle besöka näraliggande skogar senare under dagen. De hjälpte till att artbestämma och bidrog i allra högsta grad till den lyckade dagen.

Exkursionsområdet, som omfattade strandremsan några hundra meter mot nordost, bestod av öppen gräsmark och talldungar. I programmet hade vi även utlovat besök på Skansudd och i Nyttänget, men under rekognoseringen kunde vi konstatera att de områdena var tämligen fattiga på svamp, så vi beslöt att hoppa över dem.

De 13 exkursionsdeltagarna strövade omkring och samlade svampar under någon timme och träffades sedan för gemensam genomgång och artbestämning av fynden. Vid en första anblick såg marken ganska svamptom ut, men den visade sig vid närmare granskning hysa många små och medelstora arter. På några tallkottar satt en kotteskivling hörande till släktet *Strobilurus*, och på en pinne växte gifthätting *Galerina marginata*, en art som innehåller samma dödliga gifter som lömsk respektive vit flugsvamp (*Amanita phalloides*, *A. virosa*). Violettt sidentrådskevling *Inocybe lilacina*, även den är giftig och påverkar nervsystemet, hittades också. Flåhätta *Mycena epipterygia* och rättikhätta *M. pura* fanns i talldungarnas utkanter. I takmossa *Syntrichia ruralis* nära

strandkanten samlades mosskantarell *Arrhenia spathulata*. Den likaså oansenliga stäppfingersvampen *Ramaria roellinii* växte även den i mossan. Skinnticka *Coltricia perennis* och bollrostnavling *Xeromphalina caudicinalis* hittades på sandig mark närmare vägen. Vit fjällskivling *Lepiota erminea*, dvärgfjällskivling *L. echinella* och syrlig fjällskivling *L. cristata* var det rätt gott om (och ytterligare en fjällskivlingsart samlades in för bestämning), medan röksvampar som kornig röksvamp *Lycoperdon lividum* var fåtaliga. Även en liten mjölskivling *Clitopilus* sp. samlades in för säkrare bestämning. Vaxskivlingar började sticka upp: vit vaxskivling *Cuphophyllus virgineus* s.lat., toppvaxskivling *Hygrocybe conica* samt spetsvaxskivling *H. acutoconica*. Särskilt intresse tilldrog sig stjälskröksvampen *Tulostoma winterhoffii*, som inte har något svenskt namn ännu, liksom de tre jordstjärnorna fransig jordstjärna *Geastrum fimbriatum*, rödbrun jordstjärna *G. rufescens* och dvärgjordstjärna *G. schmidelii*; den sistnämnda var dock nertrampad och fick inte följa med till utställningsbordet. Vi såg även en svamp med lysande blå nederdel och mycel, blåtrådshätta *Mycena cyanorhiza*, som växte på tall. Bland matsvampar gav tallblodrisk *Lactarius deliciosus* det bästa utbytet följt av vinrisk *L. sanguifluus*. Gruppen kremlor uppvisade tallkremla *Russula cessans*, mandelkremla *R. integra*, krusbärskremla *R. queletii* och blodkremla *R. sanguinea*. De båda sistnämnda kan kallas karaktärsarter för Gotland. Endast två musseronarter plockades: svavelmusseron *Tricholoma sulphureum/bryogenum* och jordmusseron *T. terreum*. Också soppar var i minoritet; en smörsopp *Suillus luteus*



Dagens svampfynd uppdukade på ett bord tillsammans med diverse facklitteratur. På bilden syns fr.v. Marie Jacobsson, Gun Ingmansson och Elsa Bohus Jensen. Foto Marita Westerlind.

kunde jämföras med en mörk grynsopp *S. collinitus*. Champinjonsläktet bidrog med blekröd dvärgchampinjon *Agaricus semotus* och knölchampinjon *A. sylvicola*. Det släktet stod också för en stor överraskning, nämligen förekomsten av brunfjällig karbolchampinjon *A. phaeolepidotus*. Denna art har samma lukt av karbol som giftchampinjon *A. xanthoderma* och likaså gult kött i nederdelen av foten, men den mest påfallande skillnaden är hattens breda ljusbruna fjäll.

Till sist slog vi oss ned med matsäcken och njöt av den härliga utsikten över havet och de båda Karlsöarna.

I artlistan noteras även några arter som sågs under rekognoseringen den 28 september, men inte under exkursionen. Exkursionsledare var Gun Ingmansson och



Brunfjällig karbolchampinjon *Agaricus phaeolepidotus*. Foto Gun Ingmansson.

Elsa Bohus Jensen

Funna arter vid svampexkursionen i Djupvik

Brunfjällig karbolchampinjon	<i>Agaricus phaeolepidotus</i>	DD (Kunskapsbrist)
Blekröd dvärgchampinjon	<i>Agaricus semotus</i>	
Knölchampinjon	<i>Agaricus sylvicola</i>	
Mosskantarell	<i>Arrhenia spathulata</i>	
Rabarbersvamp (komplex)	<i>Chroogomphus rutilus</i> s.lat.	
Saknar svenskt namn	<i>Clitocella fallax</i>	
Fläckrussling	<i>Clitocella popinalis</i>	
Rödbrun tratts kivling	<i>Clitocybe flaccida</i>	
Mjölskivling sp.	<i>Clitopilus</i> sp.	
Skinnticka	<i>Coltricia perennis</i>	
Stråbrosking	<i>Crinipellis scabella</i>	
Vit vaxskivling (komplex)	<i>Cuphophyllus virgineus</i> s.lat.	
Gifthätting	<i>Galerina marginata</i>	
Fransig jordstjärna	<i>Geastrum fimbriatum</i>	
Rödbrun jordstjärna	<i>Geastrum rufescens</i>	
Dvärgjordstjärna	<i>Geastrum schmidelii</i>	NT (Nära hotad)

Spetsvaxskivling	<i>Hygrocybe acutoconica</i>	
Toppvaxskivling	<i>Hygrocybe conica</i>	
Violett sidentrådskevling	<i>Inocybe lilacina</i>	
Tallblodriska	<i>Lactarius deliciosus</i>	
Vinriska	<i>Lactarius sanguifluus</i>	
Syrilig fjällskivling	<i>Lepiota cristata</i>	
Dvärgfjällskivling	<i>Lepiota echinella</i>	VU (Sårbar)
Vit fjällskivling	<i>Lepiota erminea</i>	
Fjällskivling sp.	<i>Lepiota</i> sp.	
Kornig röksvamp	<i>Lycoperdon lividum</i>	
Nejlikbrosskevling	<i>Marasmius oreades</i>	
Blåtrådshätta	<i>Mycena cyanorhiza</i>	
Flåhätta	<i>Mycena epipterygia</i>	
Rättikhätta	<i>Mycena pura</i>	
Fläckhätta	<i>Mycena zephirus</i>	
Lökbrossing	<i>Mycetinis scorodoni</i>	
Rödbrun trattskevling	<i>Paralepista flaccida</i>	
Stäppfingersvamp	<i>Ramaria roellinii</i>	VU (Sårbar)
Vaxnavling	<i>Rickenella fibula</i>	
Tallkremla	<i>Russula cessans</i>	
Mandelkremla	<i>Russula integra</i>	
Krusbärskremla	<i>Russula queletii</i>	
Blodkremla	<i>Russula sanguinea</i>	
Kotteskevling sp.	<i>Strobilurus</i> sp.	
Mörk grynsopp	<i>Suillus collinitus</i>	
Smörsopp	<i>Suillus luteus</i>	
Svavelmusseron	<i>Tricholoma sulphureum/bryogenum</i>	
Jordmusseron	<i>Tricholoma terreum</i>	
Saknar svenskt namn	<i>Tulostoma winterhoffii</i>	DD (Kunskapsbrist)
Bollrostaavling	<i>Xeromphalina caudicinalis</i>	

Dessa arter sågs endast vid rekognoseringen:

Örtaggsvamp	<i>Auriscalpium vulgare</i>	
Trattkremla	<i>Russula delicata</i>	
Stjälkröksvamp	<i>Tulostoma brumale</i>	NT (Nära hotad)
Örsopp	<i>Suillus bovinus</i>	

Program våren och sommaren 2023

Tisdag 21 mars **Årsmöte.**

Efter de sedvanliga förhandlingarna bjuder föreningen på fika och Michael Krikorev visar bilder på svampar i gotländska kalkbarrskogar. Samling i Vita huset, Ekmansgatan 11 i Visby, kl. 18:30.

Lördag 29 april **Nipsippor och andra vårväxter på Hejdeby hällar.**

Kanske blommor kalknarven? Hejdeby hällar är lokal nr 71 i *Gotlands flora – en guide*. I boken kan man se vilka arter som kan förväntas. Samling kl. 10. Kör väg 147 mot Slite och parkera på en vägslinga cirka 200 m efter avtaget mot Skogsholm. Ledare: Jörgen Petersson.

Lördag 27 maj **Anga prästäng.**

Nu är det dags att besöka ett av de finaste hävdade ängarna på ön. Vi bör kunna leta upp några tidigblommande plantor av svensk ögontröst bland alla orkidéer. Läs mer i *Gotlands flora – en guide* (lokal nr 57) om vad ängten bjuder på. Samling kl. 10 på P-platsen vid ängten; 500 m sydost om Anga kyrka finns ett avtag till P-platsen. Ledare: Gun Ingmansson.

Söndag 18 juni **De vilda blommornas dag.**

Under De vilda blommornas dag vandrar vi längs stranden vid Gyle i Boge. Söder om Slite finns fina orkidérika strandnära marker. Samling kl. 10 vid parkeringen söder om Sju strömmar. Ledare: Gun Ingmansson.

Lördag 1 juli **Saxriv i Fleringe vid Stenkusten nordväst om Bäste träsk.**

I de ganska karga markerna gömmer sig exklusiva arter. Har vi tur får vi möta hybriden mellan vit skogslilja och röd skogslilja samt föräldrarna. Samling vid Fleringe kyrka kl. 10. Ledare: Jörgen Petersson.



Gotlands Botaniska Förening
samarbetar med Studieförbundet



Innehåll

47	Jörgen Petersson Nyheter i Gotlands flora 2021
66	Joakim Ekman Gulvicker på Furilden
68	Mats Thulin Lite om alvarkösa, krypven, rödven och en sotsvamp som lurade Linné
72	Exkursionsrapporter 2022
87	Program våren och sommaren 2023